

Pesachim Sources 10

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף ב

{א} יזהר כל אדם (ה) ג ב ד [ב] ג ב {שלא יתחיל (ג) בשום מלאכה * (ו) ד ה [ד] ו לא ג^ג יאכל, עד שיבדוק. <ב> ה^ה ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד, (ז) ה ו [ב] ו ד^ד לא ילמוד (ח) עד שיבדוק; (ט) ו <ג> ז [ד] (י) ואם התחיל ללמוד (י) מבעוד יום, ד^ד אין צריך להפסיק. (כ) ו יש אומרים (א) [ח] ה^ה שצריך להפסיק, (ב) וכן נראה לי עיקר.

מגן אברהם סימן תלא ס"ק ג

ג (פמ"ג) שלא יתחיל. בסוף יום י"ג [רמב"ם] ונ"ל דחצי שעה קודם לילה אסור כמ"ש סי' רל"ב ורל"ה ועסי' תפ"ט ס"ד ומי שלא בדק בלילה אסור ביום עד שיבדוק:

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תלא ס"ק ג

ג (א) ואם. עיין ט"ז. אף לרבינו יונה באין קבוע מודה, כמו שמחלק בקריאת שמע בין קבוע לאין קבוע באות ב'. ומה שכתב לאכילה אין קבע, ובמ"א [ס"ק] וי"ו דבר הרשות אף דלאו אכילה וכדומה פוסק גם לרבינו יונה. ומיהו אכן קיימא לן כהר"ב בהג"ה אף ללמוד פוסק, ובמ"א [אות ו] אי"ה יבואר. ובקריאת שמע אם התחיל בהיתר אף אכילה וכדומה אין פוסק, עיין סימן רל"ה [סעיף ב ומשבצות זהב אות ג]:

מגן אברהם סימן תלא ס"ק ד

ד (פמ"ג) (מחה"ש) ולא יאכל. אבל טעימה בעלמא שרי (ב"ח מהרי"ל) טעימה היינו פירות או כביצ' פת כמ"ש ססי' רל"ב:

מקור חיים (לר"י מליסא) ביאורים סימן תלא ס"ק ב

[ב] שלא יתחיל. עיין מגן אברהם ס"ק ג' דחצי שעה קודם ללילה אסור. ועיין חק יעקב ס"ק ה' שכתב, דללמוד מותר בסמוך. ולפענ"ד נראה דלפי מה שכתב הט"ז דעיקר התקנה היה על תחילת הלילה אסור אפילו ללמוד בסמוך. ובזה יש ליישב בפשיטות מה שהקשה הט"ז ס"ק ב' אהא דאמר אביי הלכך צורבא מרבנן וכו' [ד, א], דמאי שייכות לר' נחמן בטעמים שלו ולא על גופא דמתניתין דאור לי"ד בודקין. ולפי הנ"ל אתי שפיר, [דאי] (ד) ממתניתין [ד] זמנה כל הלילה היה מותר בסמוך כמו בתפלה, ומכאן דר"נ דמחוייב להיות בתחלה דוקא, אסור בסמוך וכן כתב הכסף משנה ברמב"ם [חמץ ומצה פ"ב ה"ג].

ולפי מה שכתב הט"ז שנתקן בתחלה דוקא, יש להחמיר ג"כ בטעימה שהתיר המגן אברהם בס"ק ד', דבסימן רל"ה במגן אברהם ס"ק ד' כתב לחלק הא דבקיודש אסור אפילו טעימה משום דנתקן בתחלה וא"כ ה"ה הכא בחמץ לדעת הט"ז דס"ל דנתקן בתחלה. אמנם נראה דמה שכתב המגן אברהם בסימן רל"ה דנתקן בתחלה, אין הכונה דהקיודש נתקן בתחלת הלילה דא"כ היה אסור ללמוד קודם קידוש וגם היה צריך לקדש בתחלת הלילה דוקא. אלא הכונה דנתקן לתחלת שום אכילה לכך אסור אפילו בטעימה, משא"כ בחמץ אין איסור רק משום שמא ימשך וישכח הבדיקה ובטעימה לא שייך חששא זו. אכן במה שהקיל במגן אברהם [ס"ק ה] באומר דבר הלכה בבית הכנסת לפ"ד הט"ז דנתקן בתחלה יש להחמיר:

ביאור הלכה סימן תלא סעיף ב ד"ה * ולא יאכל

* ולא יאכל - עיין מ"ב דפירות מותר אפילו הרבה והוא מוכח מדברי המ"א שדימה להא דסימן רל"ב ולכאורה משמע דאפילו כשהגיע זמן הבדיקה דהיינו צאת הכוכבים ג"כ מותר לאכול פירות אפילו הרבה דאין אסור אלא אכילת קבע שאפשר להמשך וישכח הבדיקה ולי צ"ע דהא אין דומה זה לשאר דברים ק"ש ותפלה שאין מצותה דוקא בתחלת הזמן ולכן לא גזרו אלא בסעודה קבועה שאפשר להמשך וישכח לגמרי משא"כ בזה דקבעו חכמים הזמן לכתחלה תיכף בתחלת הלילה כמ"ש הרבה פוסקים וא"כ השהיה גופא אף בלא אכילה אסור כשיגיע הזמן וע"כ נראה דבחצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים מותר לאכול פירות כמה שירצה אבל משהגיע הזמן אין להקל בשהיה רבה אפי' ע"י פירות וכן משמע בדעה"ח שרק בהחצי שעה מקילין לזה:

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף ד עמוד א

המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר. ה"ג, ופירושה שהשכירה לו שיכנס בה בי"ד בכניסתו ואין צורך למחוק ולגרוס בי"ג. ומדקא מבעיא ליה הכא על מי לבדוק ולא מבעי ליה מאן מינייהו עבר עליה ש"מ דאפי' לא בדק לא עבר עליה כלל חד

מינייהו מדאורייתא מיהא והכי במכילתא דאתמר התם בבתיכם למה נאמר לפי שנא' בכל גבולך שומע אני כמשמעו ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף על פי שהוא יכול לבערו אבל אינו ברשותו יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל אעפ"י שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו. וה"ה נמי לחמצו של ישראל ברשות ישראל אחר אלא דאורחא דמלתא נקט דלעולם ישראל מבער חמצו ולא משכחת לה אלא בהכי במשכיר בי"ד מיהו מדרבנן אסור ולקמן נאריך בה בע"ה.

התם הא אמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא. תרתי קאמר חובת הדר למעוטי משכי' אעפ"י שהוא דר בה אינה שלו דלא חייבה תורה אלא בביתו שלו ודר בה דביתך כתיב ודרשינן דרך ביאתך תדע לך דאמרינן במס' מנחות השוכר או השואל בית בחוצה לארץ פטור ממזוזה כל שלשים יום מכאן ואילך חייב ואי מדאוריית' מאי שנא קודם ל' מלאחר ל' וה"נ איתא במס' מזוזה דגרסי' התם הדר בפונדקי בארץ ישראל פטור כל שלשי' יום והשוכר חייב מיד ובחול' פטור והשוכר חייב לאחר ל' יום וטעמא דא"י משום ישוב א"י ודמיא הא לטלית שאולה דפטור מן הציצית כל שלשים יום ומכאן ואילך חייבת מדרבנן. ואי קשיא לך א"כ מאי קא מבעי לך ב'פ' שלוח הקן ביתך למה לי והא איצטריך ביתך ולא של חבירך א"ל דביתך יתירא קא מבעי ליה דתרי' ביתך כתיבי. והכא ה"ק הא אמ' רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא ולא חובת המשכיר ולא לאשמועין חובת השוכר דמדאוריית' שניהם פטורין אלא מדרבנן חייב השוכר.

אם משמסר לו המפתח חל י"ד על השוכר לבדוק. פי' רש"י ז"ל דמסירת מפתח הוי קנין. ולית' דא"כ התם בפרק חזקת דקתני נעל וגדר ופרץ כל שהו' ושאר הקניות אמאי לא מייתי נמי מסירת מפתח. וכן במס' גיטין תיזיל ותיחוד ותפתח כי היכי דלקני ביתא ולקני גיטא אגב ביתא ולמסר לה מפתח ותו לא צריכה מידי. וכי תימא לא אמרו מסירת מפתח אלא לקניית שכירות אבל לא לקניה גמורה הא ליתא דאמרי' ב'פ' מרובה כשם שקרקע נקני' בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה אלמא כי הדדי נינהו. אלא ודאי מסירת מפתח לא מהני אלא למחזיק דכיון דמסר ליה מפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי דאמרינן ב'פ' שור שנגח את הפרה המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנאו. ואקשינן מאי קאמר אי בכספא לקני בכסף' אי בחזקה לקני בחזקה ומפרקינן לעולם בחזקה ובעי למימר לך חזק וקני וכיון דמסר ליה מפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי. והכא בשקנה באחד מן הקנינין היא ואפי"ה אם לא המפתח על המשכי' לבדוק שהוא הנכנס והיוצא בבית והשוכר אינו יכול לכנס שם עדיין.

חידושי הר"ן מסכת פסחים דף ד עמוד א

שם על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא, פי' מדאורייתא אין אחד מהם חייב לבדוק, שוכר לפי שאינו שלו ומשכיר לפי שאינו ברשותו, ומדרבנן מיהא צריך לבדוק, אלא דבעינן על מי לבדוק, וא"ת דכיון דמשום דחמירא דידיה הוה אתי' עלה, אפילו בי"ג תיבעי לך, תי' ר"י ז"ל דה"ק דחמירא דידיה הוא וחל עליו חיוב בדיקה קודם השכירות, ולהכי מייתי ראי' ממזוזה, שאע"פ שחל חיובא על המשכיר קודם שישכיר אפ"ה על השוכר לעשות מזוזה, ודחינן דלא דמי דמזוזה חובת הדר היא הילכך אפילו לא השכיר היה יכול ליפטר ממנו כל זמן שלא יהא דר ומשתמש בבית, משא"כ גבי חמץ שהוא מחוייב לבדוק כל זמן שלא השכיר.

שם אם עד שלא מסר לו המפתח, פרש"י ז"ל דמסירת מפתח קונה, וליתא דהא אמרי' בפרק הפרה [ב"ק נא ב] המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה היכי דמי אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה, ואמרי' לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקנה וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקנה דמי, אלמא מסירת מפתח לא קני, אלא ודאי הכא במאי עסקינן כגון שקנה שכירותו בכסף או בשטר או בחזקה, ששכירות קרקע נקנית בכך כדאמרי' במרובה [ב"ק עט א] כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואפ"ה תליא מלתא במסירת המפתח דכיון דאיכא טעמא לחיובא למשכיר משום דביתא דידיה הוא וחמירא דידיה הוא ואיכא טעמא נמי לחיובי לשוכר משום דהשתא ברשותיה קאי, מסירת מפתח מכרעא מילתא דאי מסר לו מפתח קודם י"ד על השוכר לבדוק ואם לא מסר לו המפתח עד שחל י"ד אף על פי שקנה שוכר שכירותו קודם לכן על המשכיר לבדוק כיון שהבית מעוכב עדיין אצלו, ואין השוכר יכול ליכנס בתוכו.

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף ד עמוד א

וכל שהבדיקה על השוכר יראה שהשוכר מבטל ואף על פי שאינו שלו שסתם הדברים שהמשכיר הקנהו לו אגב ביתו וי"א שבזו על המשכיר לבטל שאין זה מבטל מה שאינו שלו ואין נראה לי כן שאם התרת לו את הביעור לא תתיר לו את הביטול וכל שלא בטלו לא זה ולא זה יראה לי שאין אחד מהם עובר בבל יראה ובל ימצא זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו שאלו היה אחד מהם עובר לא היה מקום לשאלה זו שבודאי על העובר היה לבדוק אלא שאין אחד מהם בלאו זה והוא שאמר במכילתא בפרשת החדש יצא חמצו של ישראל ברשות נכרי אף על פי שיכול לבערו הואיל ואינו ברשותו וודאי הוא הדין אף ברשות ישראל שאין ההיתר משום דהוה ליה ברשות גוי אלא מפני שאינו ברשותו אלא דרבנן אחמור בהו ומכאן למדו גדולי הדור שישראל המפקיד חמצו לישראל הנפקד זקוק לבער וכן נראה ממעשה האמור בפרק זה באחד שהפקיד דיסיקיא מלאה חמץ אצל ר' יוחנן חקוקא וכן ראיתי שכתבו שאין אחד מהם חייב

בביטול ואין נראה כן ולקצת גאונים ראיתי שדברים אלו כולם בסתם נאמרו אבל כל שהודיע המשכיר לשוכר שאינו בדוק ושתק לו וגמר את שכירותו על דעת כן על השוכר לבדוק ואף בלא מסירת מפתח שהרי קבל עליו בדיקתו ויחזר אחר המפתח או יבטל במקומו עד שיבא מפתח לידו ונראין הדברים:

רמב"ן שמות פרשת בא פרק יב פסוק יט

(יט) לא ימצא בבתיכם - מנין לגבולין, ת"ל בכל גבולך (להלן יג ז). מה ת"ל בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות. זה לרש"י. ואינו מכוון אצלי, שאין במשמע "ברשותך" להוציא חמץ של נכרי, שהרי ברשותו הוא, ובתים וגבולין שוין הן בו, שהרי שתיהן רשות שלו וממון של אחרים. ועוד, שחמץ של נכרי שלא קבל עליו אחריות אינו בא בהיקש הזה, שאין של בתים פשוט להיתר יותר משל גבולין, אבל בבתיים הוא במשמע איסור מן המקרא הזה דכתיב לא ימצא, והתירו יוצא לנו מדכתיב (להלן יג ז) לא יראה לך שאור, שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, ואין לי אלא בגבולין בבתיים מנין, תלמוד לומר שאור שאור לגזירה שוה, כמו שמפורש בתחילת מסכת פסחים (ה א):

אבל המדרש הזה שדרשו מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך אינו אלא להוציא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי. וכן שנויה במכילתא (כאן) בבתיכם למה נאמר, לפי שנאמר בכל גבולך, שומע אני כמשמעו, ת"ל בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף על פי שהוא יכול לבערו אבל אינו ברשותו, יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמץ שנפל עליו מפולת אף על פי שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו וכו'. ופירושה, שהיה במשמע ולא יראה לך בכל גבולך שלא נניח חמצו בכל גבולינו אפילו בבית של נכרי, ולכך בא בבתיכם להוציא ביתו של נכרי:

ולמדנו מן הברייתא הזו שלא הוזהרנו מן התורה אלא שלא נקיים חמץ שלנו ברשותנו, בין בבתינו בין בגבולינו, אבל אם הפקדנו אותו ביד גוי בבית שלו אין אנו עוברים עליו בבל יראה ובל ימצא. וכן הדבר, שאם לא תאמר כן, על חמץ שלו עובר בכל מקום ואפילו הפקידו ביד גוי במדינת הים, ועל של נכרי אינו עובר עליו אפילו בביתו של ישראל, ואם כן למה נאמר "בבתיכם" ולמה נאמר "בגבולך", אין בין בתינו וגבולנו לבתי הגוים וגבוליהם הפרש, אלא שלא הוזהרנו כלל מן התורה אלא מרשותנו. אבל מדברי סופרים הוצרכנו לבער חמץ שלנו מכל מקום:

ולפי זה אמרו בגמרא (פסחים ו א) ייחד לו בית אינו עובר עליו, לומר שחמץ של נכרי שקבל עליו אחריות אף על פי שנדון כשלו אינו אסור אלא ברשות ישראל, אבל ברשות גוי מותר, ואפילו מדבריהם לא גזרו עליו כלל. והרב לא סבר כן בפירוש גמרא דפסחים. וזה שסיימו בברייתא שכתבנו יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל, מהיקש בתים וגבולין קאמר, דמה בגבולין מותר דכתיב לך, שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. אף בבתיים נמי מותר. ומוציא נמי חמץ שנפלה עליו מפולת גדולה שאין בידו לפקח הגל, והוא אבוד ממנו ומכל אדם שהוא מותר, דלא קרינא ביה שלך:

רש"י מסכת פסחים דף ד עמוד א

רש"י ד"ה חובת הדר אבל הכא בדיקת חמץ מדרבנן כו'. נ"ל כוונתו דאי הוה מדאורייתא שלא יעבור על ב"י וב"י ודאי דהיה חל על המשכיר מפני שהוא העובר כיון דחמירא דידיה הוא עי' ברא"ש סו"ד' ובאחרונים והכא לכ"ע הוא עובר כיון דהשוכר לא קבל עליו לשמרו וגם הבית עיקרו של משכיר רק כיון דהבדיקה אינה אלא מדרבנן מיבעיא ליה מ"ט תקנוה אי משום חששא דב"י וכמש"כ הר"ן בתחלה דחששו דשמא לא יוציאוהו מלבן לגמרי ולכן על המשכיר חל החיוב או מטעמא דילמא יבא לאכלו כדעת הראשונים שהביא שם (וכ"ה דעת התוס') ולכן על השוכר לבדוק שהחמץ ישאר אצלו:

רש"י מסכת פסחים דף ה עמוד ב

לפי שנאמר ולא יראה לך - דמדכתב לך משמע מינה: שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה בגבולין של אחרים, כגון נכרי ושל גבוה, אם הקדישם לבדק הבית.

רש"י מסכת פסחים דף ו עמוד ב

לא זהו חמץ שמוזהרין עליו - כדמפרש בגמרא דלאו דידיה הוא לאחר שקרא עליה שם, וקרא כתיב שלך אי אתה רואה, וזה אינו שלך ולא של חברך, דאכתי לא מטא ליד כהן.

ר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף א עמוד ב

המשכיר בית לחבירו בי"ד. לצורך י"ד וממנו ואילך אם עד שלא מסר לו מפתח חל י"ד וכו' לאו למימרא דמסירת מפתח קונה דהא אמרי' בבבא קמא (דף עט ב) דלא קניא אלא כשם שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כן שכירות קרקע נקנית בא' מדברים הללו ואפ"ה אמרי' דנהי דהשוכר קנאו אפ"ה כיון שהבית של משכיר והחמץ שלו ועדיין הבית מעוכב אצלו שאין השוכר נכנס שם מפני שהמפתח בידו של משכיר על המשכיר לבדוק ואם מסר לו מפתח קודם י"ד כיון שקנאו כדינו ובידו להיות יוצא ונכנס על השוכר לבדוק: